

KONKURRENSKOMMISSIONEN KKO 03-050

PM-2 2004-02-19 SLUTLIG BEDÖMNING

Fråga om snedvridning av konkurrensen genom bristande affärsmässighet vid kommunala företags offentliga upphandling (direktupphandling).

De kommunala företagen Kommunal Datateknik i Köping AB och Köpings Kabel-TV AB har köpt respektive köper datamateriel från privata företag utan att någon upphandling genomförts i konkurrens på den allmänna marknaden.

Kommunal Datateknik i Köping AB^[1] (nedan KD-teknik) är ett av Köpings kommun helägt bolag, som enligt gällande bolagsordning har till föremål för sin verksamhet att ”utveckla och marknadsföra ADB-stödd kommunal teknik, att bedriva kursverksamhet avseende administrativ och teknisk utveckling på det kommunaltekniska området, att erbjuda tjänster inom MBK-området samt att bedriva därmed förenlig verksamhet”.

Inom ramarna för sin datakonsultverksamhet har KD-teknik sedan mars 1995 köpt datamateriel från ett privat dataföretag i Stockholm, här angivet som Dataföretaget, för uppskattningsvis c:a 200.000 kronor per år. Köpen har skett inom ramarna för ett återförsäljarförhållande mellan KD-teknik och Dataföretaget och avsett vidareförsäljning till slutanvändare^[2].

Den 26 maj 2003 beslutade kommunfullmäktige i Köping (KF § 66/03)^[3] att den datakonsultverksamhet som bedrevs av (KD-teknik) skulle överföras på det tillika kommunalägda Köpings Kabel-TV AB (nedan Köpings Kabel-TV). Köpings Kabel-TV kom därmed att från och med den 1 juli 2003 överta KD-tekniks tidigare verksamhet med återförsäljning av datorer och datatillbehör samt tjänster för dataservice m.m. på den allmänna marknaden^[4]. Denna verksamhet har tidigare uppmärksammats av Konkurrenskommissionen, som riktat kritik mot att försäljningsaktiviteterna strider mot den kommunala kompetensen (se KKO 03-033).

Köpings Kabel-TV^[5] är ett av Köpings kommun indirekt ägt bolag, som enligt gällande bolagsordning har till föremål för sin verksamhet att ”... mottaga och distribuera radio- och TV-kanaler i kabelnät, bygga och upplåta kabelnät för datatrafik ävensom idka därmed förenlig verksamhet”

I samband med övergången av dataverksamheten kom Köpings Kabel-TV att fortsätta handla datamateriel från KD-tekniks tidigare leverantörer. Enligt aktuell leverantörsreskontra har Köpings Kabel-TV under perioden den 1 juli till och med den 31 december 2003 formlöst köpt datamateriel från Dataföretaget till ett fakturerat värde av 396.088 kronor^[6]. Något skriftligt avropsavtal eller motsvarande har inte visats föreligga mellan Dataföretaget och KD-teknik eller Köpings Kabel-TV och någon upphandling av aktuella varor i konkurrens på den allmänna marknaden har såvitt visats heller inte genomförts^[7].

Gällande rätt

Offentliga upphandlingar regleras sedan den 1 januari 1994 genom lagen (1992:1528) om offentlig upphandling – LOU.

Avtal om köp av varor skall om det samlade upphandlingsvärdet^[8] överstiger ett i lagen angivet tröskelvärde motsvarande € 200.000 eller 1,741 miljoner kronor^[9], handläggas enligt lagens av EG-direktiv^[10] styrda bestämmelser i 1 kap. och 2 kap. LOU.^[11] Om det samlade värdet understiger fastställt tröskelvärde skall upphandlingen istället handläggas enligt de nationellt reglerade bestämmelserna i 1 kap. 1-6 §§ samt 6 kap. LOU. För upphandlingar som görs av en upphandlande enhet för sådan av enheten bedriven verksamhet som består av drift eller tillhandahållande av ett allmänt telekommunikationsnät eller tillhandahållande av en

eller flera allmänna telekommunikationstjänster^[12] skall bestämmelserna i 4 kap. LOU tillämpas.

Förutom statliga och kommunala myndigheter omfattar upphandlingslagens bestämmelser enligt 1 kap. 2 och 6 §§ LOU även t.ex. bolag som har inrättats i syfte att täcka behov i det allmännas intresse - under förutsättning att behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär - och vars kapital huvudsakligen har tillskjutits av en kommun eller vars styrelse till mer än halva antalet ledamöter utses av en kommun. Enligt 1 kap. 7 § kommunallagen (1991:900) är kommunerna med några undantag^[13] förbjudna att (direkt eller indirekt, via företag) bedriva näringsverksamhet, om den inte drivs utan kommersiellt vinstsyfte och enbart går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen. Kommunala företag är således som regel skyldiga att följa upphandlingslagens bestämmelser. Myndigheter och företag som omfattas av upphandlingslagens bestämmelser benämns i lagen som *upphandlande enheter*.

Enligt 1 kap. 4 § LOU gäller som en huvudregel att all upphandling skall göras med utnyttjande av de konkurrensmöjligheter som finns och även i övrigt genomföras affärsmässigt. Anbudsgivare och anbud skall behandlas utan ovidkommande hänsyn. Upphandlingslagen bygger därvid på ett antal grundläggande gemenskapsrättsliga principer, däribland den s.k. *likabehandlingsprincipen*, som har sitt ursprung i EG-Romfördraget^[14]. Likabehandlingsprincipen uppställer en allmän grundsats om att samtliga tänkbara leverantörer vid offentligt finansierad handel inom Europeiska unionen skall behandlas på ett likvärdigt sätt. Inför Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen uttalade regeringen att "*Den i Romfördraget centrala likabehandlingsprincipen återfinns bl.a. i artikel 6 om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet. Andra uttryckliga likabehandlingsprinciper återfinns i artikel 40 tredje stycket i Romfördraget angående likabehandling mellan producenter och konsumenter inom den gemensamma jordbrukspolitiken samt i artikel 119 i Romfördraget när det gäller lika lön för kvinnor och män. EG-domstolen har vidare slagit fast att det inom gemenskapsrätten gäller en allmän likabehandlingsprincip, utöver de uttryckliga bestämmelser som återfinns i fördragen*".^[15] Principen får förstås så, att en medlemsstats myndigheter över huvud taget inte får särbehandla eller otillbörligt gynna vissa leverantörer framför andra vid handel inom den offentliga sektorn.

Med upphandling avses enligt legaldefinitionen i 1 kap. 5 § LOU alla köp av varor. Stadsgandet är därvid undantagslöst. Någon möjlighet för t.ex. kommuner och kommunala bolag att utanför upphandlingslagens bestämmelser köpa varor föreligger således som regel inte.^[16]

För vissa upphandlingar inom telekommunikationsområdet skall 4 kap. LOU tillämpas. Därvid gäller enligt 4 kap. 4 § LOU undantag från upphandlingsskyldighet bl.a. vid upphandlingar som gör för återförsäljning, om den upphandlande enheten inte har särskilt tillstånd att sälja det som omfattas av upphandlingen och även andra företag har rätt att återförsälja på samma villkor som den upphandlande enheten. För att 4 kap. LOU skall vara tillämpligt krävs emellertid dels att upphandlingen görs för den av den upphandlande enheten bedrivna verksamhet, dels att värdet av upphandlingen exklusive mervärdesskatt överstiger tröskelvärdet € 600.000.

Understiger upphandlingen värde det s.k. tröskelvärdet skall den upphandlande enheten normalt tillämpa något av upphandlingslagens förfaranden för *förenklad upphandling* eller *urvalsupphandling*. Enligt 6 kap. 2 § LOU skall enheten därvid upprätta ett skriftligt anbudsunderlag med en beskrivning av föremålet för upphandlingen och, i förekommande fall, en redovisning vilka omständigheter som enheten avser att tillmäta betydelse vid värdering av inkomna anbud, samt inhämta konkurrerande anbud genom annons i en allmänt tillgänglig databas eller genom annons på ett annat sätt.

Enligt 6 kap. 2b § LOU kan vid upphandling av varor under tröskelvärdet, undantag från skyldigheten att offentliggöra upphandlingen föreligga (i) om det vid en annonserad

upphandling inte lämnats några anbud eller inte lämnats några lämpliga anbud, (ii) varorna framställs enbart för forskning, utveckling, experiment eller studier, under förutsättning att framställningen inte sker i vinstsyfte eller för att täcka forsknings- och utvecklingskostnader (iii) varorna av tekniska eller konstnärliga skäl eller på grund av ensamrätt kan levereras av endast en viss leverantör, eller (iv) om upphandlingen avser ytterligare leveranser från den ursprungliga leverantören, avsedda antingen som delersättning för eller tillägg till tidigare leveranser och ett byte av leverantör skulle medföra oskäligen tekniska eller ekonomiska olägenheter.

Skulle upphandlingens värde vara lågt eller föreligger andra synnerliga skäl^[21], får upphandlingen enligt 6 kap. 2 §, andra stycket LOU, undantagsvis handläggas enligt bestämmelserna för *direktupphandling*. Skriftliga anbud behöver i sådant fall inte infordras, utan det räcker med en formlös anbudshandläggning.

Som riktvärde för ett sådant *lågt värde* under vilket ett mer formaliserat upphandlingsförfarande inte behöver genomföras, utan direktupphandling istället kan tillämpas, har Nämnden för offentlig upphandling (NOU) för en normal upphandlande enhets upphandling av varor angivit en generell^[22] övre gräns motsvarande ett (1) basbelopp^[23] (numera: "prisbasbelopp") enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. År 2003 uppgick gällande prisbasbelopp till c:a 38.600 kronor^[20].

I den statliga Upphandlingskommitténs delbetänkande "Effektivare offentlig upphandling..." (SOU 1999:139, sid. 284 ff.) samt i slutbetänkandet "Mera värde för pengarna" (SOU 2001:31, sid. 248 ff.) redovisas bland annat grunderna för generella riktvärden för direktupphandling. Av delbetänkandet framgår följande resonemang: "*De beloppsgränser [för direktupphandling] som fastställs bör utgå från den upphandlande enhetens kostnader för upphandlingsförfarandet. Vid fastställandet av beloppsgränserna bör även vägas in små och medelstora företags intresse av att delta i offentlig upphandling. För små företag kan ett upphandlingskontrakt på två eller tre basbelopp representera en ansevärd del av företagets omsättning. Att sådana företag mer eller mindre systematiskt utestängs från den offentliga upphandlingen måste undvikas. En stor upphandlande enhet bör inte nödvändigtvis ha högre beloppsgränser än en mindre enhet. Karaktären av det som upphandlas bör snarare vara avgörande för vad som skall anses vara 'lågt värde'*"^[21].

Vid otillåten direktupphandling, d.v.s. där en upphandling genomförts utan formaliserad infordran av konkurrerande anbud utan att det kan motiveras av objektiva skäl, kan den upphandlande enheten bli skadeståndsskyldig. Enligt 7 kap. 6 § LOU skall en upphandlande enhet som inte följt lagens bestämmelser ersätta därigenom uppkommen skada för leverantör. Med "uppkommen skada" avses enligt lagens förarbeten inte bara onödiga kostnader m.m. (*damnum emergens*) utan även utebliven vinst på grund av att leverantören går miste om den intäkt som uppdraget skulle ha medfört (*lucrum cessans*)^[22]. Talan om skadestånd kan enligt samma kapitel 8 § väckas av leverantör vid allmän domstol. Talan skall väckas inom ett år från den dag då upphandlingen avslutades.

Otillåten direktupphandling kan även föranleda att en förfördelad leverantör med stöd av 7 kap. 2 § LOU väcker talan om s.k. överprövning i domstol (länsrätt) mot upphandlingen i syfte att tvinga fram ett korrekt upphandlingsförfarande. Av 7 kap. 2 § LOU framgår att beslut vid andra upphandlingar än sådan direktupphandling som skett med stöd av lagens bestämmelser kan överprövas fram till den tidpunkt då ett "upphandlingskontrakt" föreligger. Med "upphandlingskontrakt" avses enligt legaldefinitionen i 1 kap. 5 § LOU "...skriftliga avtal som en upphandlande enhet ingår avseende upphandling enligt denna lag". En upphandling kan således överprövas i domstol fram till den tidpunkt då det (1) föreligger ett kontrakt grundat på en lagligen genomförd upphandling samt (2) tio dagar har förflutit från det att ett meddelande om tilldelningsbeslut enligt 1 kap. 28 § LOU har lämnats^[23]. En otillåten direktupphandling kan till följd härav i princip angripas utan

begränsning i tiden. Skulle den förfördelade leverantören vinna framgång med talan om överprövning kan den upphandlande enheten befinna sig i en situation med två avtal avseende samma leverans. För denna situation av dubbel avtalsbundenhet har lagförarbetena angivit följande: ”Om civilrättslig avtalsbundenhet uppstått innan upphandlingen avslutas riskerar en upphandlande enhet att bli skadeståndsskyldig gentemot den leverantör som först tilldelats upphandlingskontraktet. Om allmän förvaltningsdomstol beslutar att upphandlingen skall göras om kan enheten inte rimligtvis fullfölja det första avtalet”^[24]. Såvitt framgår av lagstiftarens resonemang förväntas den upphandlande enheten således honorera den senare, korrekt upphandlade, avtalet och möjligen skadeståndsvägen kompensera den leverantör som tidigare direktupphandlats genom otillåtet förfarande.

Yttrande

KD-teknik och Köpings Kabel-TV har var för sig beretts tillfälle att yttra sig över en promemoria med en preliminär bedömning som upprättats i ärendet, utan att inom utsatt tid inkomma med något svar.

Bedömning

Konkurrenskommissionen är en oberoende expertgrupp som uppmärksammar och motverkar fall där offentliga organ genom överträdelse av lag, genom subventioner eller genom att blanda samman myndighetsutövning med annan verksamhet snedvrider konkurrensen.

KD-teknik och Köpings Kabel-TV utgör till följd av att bolagen direkt respektive indirekt ägs av Köpings kommun och inte är inrättade i något kommersiellt syfte sådana s.k. upphandlande enheter som är skyldiga att iaktta upphandlingslagens bestämmelser.

Av utredningen framgår att KD-teknik i sin återförsäljarverksamhet sedan mars 1995 köpt datormateriel från Dataföretaget till ett värde motsvarande uppskattningsvis en miljon kronor. Efter det att Köpings Kabel-TV övertog driften av datorverksamheten från KD-teknik har Köpings Kabel-TV enbart under andra halvåret 2003 formlöst köpt in datamateriel från Dataföretaget till ett värde av c:a 400.000 kronor. Någon upphandling i konkurrens på den allmänna marknaden har aldrig genomförts, vare sig av KD-teknik eller av Köpings Kabel-TV. Den aktuella anskaffningen har inte skett för den av bolaget bedrivna verksamheten och understiger dessutom i 4 kap. LOU angivna tröskelvärdet. Det undantag från upphandlingsskyldigheten vid återförsäljning som anges i 4 kap. LOU är därför inte tillämpligt på bolagets köp av datormateriel.

Med ledning av beräkningsmodellen som anges i lagen om offentlig upphandling⁸ understiger avtalsvärdet av de aktuella köpen således inte den generella värdegräns på ett basbelopp (c:a 39.000 kronor) under vilken s.k. direktupphandling normalt får tillämpas. Några synnerliga skäl i form av synnerlig brådska eller andra skäl som inte kunnat förutses och inte heller beror på KD-teknik eller Köpings Kabel-TV har inte påståtts föreligga för att köpa varor direkt från Dataföretaget. Någon tidigare upphandling har aldrig genomförts. Aktuella varor har knappast framställs enbart för forskning, utveckling eller experiment och någon teknisk eller annan ensamrätt som medför att endast Dataföretaget kan komma fråga för leverans av dessa föreligger inte.

Laglig förutsättning för att tillämpa undantagsförfarandet för s.k. direktupphandling eller helt bortse från lagens bestämmelser har således inte förelegat. KD-teknik och Köpings Kabel-TV skulle istället ha infordrat skriftliga anbud genom ett offentligt förfarande där även andra företag än Dataföretaget beretts möjlighet att delta.

Köpings Kabel-TV liksom tidigare KD-teknik har härigenom åsidosatt kravet på affärs-mässighet enligt lagen om offentlig upphandling samt EG-Romfördragets bestämmelse om likabehandling av företagen. Konkurrensen på marknaden för datormateriel har därvid att snedvridits.

- [11] Kommunal Datateknik i Köping AB (KD-teknik) med registreringsnummer 556138-3885 registrerades av Patent- och registreringsverket (PRV) den 24 augusti 1970; Nuvarande firma registrerades den 18 februari 1986. Gällande bolagsordning registrerades den 26 april 1993. Tidigare firma har varit Bergslagstank AB.
- [12] Av ett den 20 januari 2004 daterat intyg från Dataföretaget, som Köpings Kabel-TV ingivit till Konkurrenskommissionen, framgår att Köpings Kabel-TV /KD-teknik "...har i egenskap av Återförsäljare varit kund hos [Dataföretaget] sedan mars 1995" samt att "Denna kund har köpt data relaterade produkter för vidare försäljning till Slut användare" (Dataföretaget synes i sitt intyg däremot inte ha insett att Köpings Kabel-TV och KD-teknik är separata rättsobjekt).
- [13] Kommunfullmäktige i Köping, beslutade den 26 maj 2003 (§ 66/03) att godkänna en fortsatt omstrukturering av KD-teknik enligt en till beslutet redovisad inriktning. Beslutet motiverades av att kommunfullmäktige den 27 januari beslutat att per den 1 februari 2003 överlåta den mät- och kartteknikverksamhet som tidigare bedrivits i KD-teknik till staten genom Lantmäteriverket. Återstående affärsverksamhet i KD-teknik, innefattande viss dataverksamhet samt s.k. uppdragsutbildning föreslogs till följd härav överföras till Köpings Kabel TV AB respektive kommunens utbildningsförvaltning.
- [14] Köpings Kabel TV hade genom annonser i pressen (se bl.a. Bergsbladet, den 1 september 2003) marknadsfört sig gentemot privatpersoner och företag avseende försäljning av datorer och tillbehör samt tjänster för företagssupport och huseknikertjänster. I annonserna uppgav bolaget bland annat att det är återförsäljare till flera stora leverantörer.
- [15] Köpings Kabel-TV AB registreringsnummer 556416-0769. Bolaget registrerades av Patent- och registreringsverket (PRV) den 7 januari 1991; Nuvarande firma och bolagsordning registrerades den 23 april 1991. Tidigare firma har varit Framsteget nr 1766 Aktiebolag. På hemsidan på internet, "www.koping.net" beskriver Köpings Kabel-TV sin verksamhet på följande sätt: "Sedan mitten av 1980-talet har Köpings Bostads AB genom dotterbolaget Köpings Kabel-TV satsat på en utbyggnad av ett kabelnät inom Köpings tätort. Det primära syftet med nätet har varit kabel-TV överföring och driftövervakning av värme, vatten m.m. inom bolagets fastigheter. Idag är cirka 90 procent eller omkring 9 000 hushåll anslutna till kabelnätet [...] De närmaste åren kommer det att finnas ett växande behov av datakommunikation inom Köpings kommunförvaltning för skolor, daghem och äldreboenden. Parallellt med detta väntas också en ökad efterfrågan bland småföretagare och hushåll för datakommunikation mot olika typer av elektroniska tjänster".
- [16] Av leverantörsreskontran för Köpings Kabel-TV, (kontot 4002 - kostnad, inköp av material, kostnadslag 495, Inköp datorförsäljning) framgår att bolaget under perioden den 1 juli till och med den 31 december 2003 köpt in datamateriel för återförsäljning till ett belopp av 446.063,20 kronor. Av dessa köp avser 396.088,00 kronor fakturor från Dataföretaget samt 46.282,80 kronor fakturor från en annan leverantör. Därjämte finns i leverantörsreskontran noterat en post på 3.058 kronor avseende fakturor från ytterligare ett annat företag samt en post på 634,20 kronor noterat som "order".
- [17] Konkurrenskommissionen har som svar på en begäran hos Köpings Kabel-TV om del av bolagetssamtliga avtal med utomstående leverantörer om köp av datorer och datatillbehör samt upplysning om när dessa avtal upphandlats erhållit meddelanden med innebörden att Köpings Kabel-TV finns noterade som "återförsäljare" hos två datorföretag, däribland Datorföretaget samt en kopia av ett återförsäljaravtal mellan KD-teknik och en större datortillverkare avseende avrop i enlighet med Statskontorets ramavtal, för återförsäljning enbart för den offentliga sektorn. Någon upphandling i konkurrens på den allmänna marknaden har inte genomförts av KD-teknik eller Köpings Kabel-TV avseende något av avtalen. Ingendera av KD-teknik eller Köpings Kabel-TV har heller ingått som upphandlande part i Statskontorets upphandlingar och enligt en promemoria från Statskontoret 2001-10-02 kan inte bolag som ägs av kommun eller landsting, föreningar och stiftelser med anknytning till kommuner eller landsting delta i Statskontorets upphandlingar.
- [18] Av 2 kap. 3 § LOU följer att för varuupphandlingskontrakt som är regelbundet återkommande (exempelvis avropsavtal) upphandlingens värde skall beräknas antingen som (1.) det sammanlagda värdet av liknande kontrakt som slutits under det föregående budgetåret eller den föregående tolv månadersperioden, om möjligt justerat med hänsyn till förutsebara ändringar i kvantitet eller värde under den tolv månadersperiod som följer på det ursprungliga kontraktet, eller (2.) det sammanlagda värdet av de upphandlingskontrakt som kommer att ingås under den tolv månadersperiod som följer på det första kontraktet eller, om kontraktstiden är längre än tolv månader, under hela kontraktperioden. Valet av beräkningsmetod får inte göras i avsikt att kringgå bestämmelserna i lagen och direktivet.
- [19] Enligt förordningen (2000:63) om tröskelvärden vid offentlig upphandling gällande tröskelvärde från den 1 januari 2002, vid upphandlingar av varor och tjänster
- [100] De aktuella lagreglerna bygger på ett antal EG-direktiv angående offentlig upphandling (se prop. 1992/93:88, sid. 72) däribland Europeiska rådets direktiv 93/36/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av varor (det s.k. varuupphandlingsdirektivet).
- [111] Sker upphandlingen för sådan av den upphandlande enheten bedriven verksamhet som består av drift eller tillhandahållande av fasta nät i syfte att betjäna allmänheten i fråga om (1) produktion, transporter, distribution eller försörjning med elektricitet, gas eller värme eller av leverans av sådana nyttigheter till fasta nät, samt (2) utnyttjande av mark- eller vattenområden för prospektering eller utvinning av t.ex. olja och gas (inom den s.k. försörjningssektorn) skall handläggningen emellertid ske enligt bestämmelserna i 1 kap., 4 kap. samt 7 kap. LOU.
- [121] Med telekommunikation innefattas enligt 1 § telelagen (1993:597) teletjänster bestående i datakommunikation via låghastighetsmodem. Nämnden för offentlig upphandling (NOU) har med ledning av förarbetsuttalanden konstaterat att även datakommunikation genom s.k. bredbandsnät kan anses utgöra telekommunikation i upphandlingslagens mening.
- [131] Undantagna är i visst avseende kommunala elhandelsföretag och företag för kommunal tjänsteexport.
- [141] EG-Romfördraget har genom 2 § lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen, giltighet som svensk lag.
- [151] Se prop. 1994/95:19 del 1 sid. 478.
- [161] I 4 kap. 4 § LOU finns infört ett undantag för viss återförsäljning inom de s.k. försörjningssektorerna även andra företag har rätt att återförsälja eller hyra ut på samma villkor som den upphandlande enheten. Mot bakgrund av bestämmelsen i 4 kap. 1 § gäller dock undantaget endast vid försäljning som äger direkt samband med enhetens egen drift av det fasta nätet för att betjäna allmänheten med t.ex. telekommunikation. I lagen finns i 1 kap. 3 § jämfört med 6 kap. 17 § även stadgat ett förbehåll avseende upphandling som omfattas av sekretess eller andra särskilda begränsningar med hänsyn till rikets säkerhet av försvarsprodukter och tjänster som inte har civil användning och som omfattas av artikel 296 i Romfördraget, under förutsättning av att regeringen med hänsyn till försvars- och säkerhetspolitiska intressen föreskrivit eller i enskilda fall beslutat om särskilt undantag från lagens tillämpning.
- [171] Exempel på "synnerliga skäl" kan vara synnerlig brådska orsakad av omständigheter som inte kunnat förutses och inte heller beror på den upphandlande enheten, men även andra synnerliga skäl kan komma ifråga (se prop. 2001/02:142).
- [181] Enligt 6 kap. 2 § andra stycket LOU kan upphandlande enheter vid behov fastställa individuella riktvärden för användningen av direktupphandling. Därmed avses att varje enhet kan avskilja särskilda avtalstyper inom sitt ansvarsområde som på objektiva grunder utmärker sig genom att viss särskild kostnad eller annan svårighet t.ex. vid anbudsvärderingen motiverar ett formlost upphandlingsförfarande. För

vart och ett av dessa individualiserade avtalstyper kan enheten fastställa ett högre riktvärde än vad som annars motiverar undantag från lagens huvudregel om formell infordran av anbud i konkurrens på den allmänna marknaden - se vidare bl.a. Finansutskottets betänkande 2001/02:FiU12, sid. 26 f, där utskottet konstaterar att bestämmelsen i 6 kap. 2§ andra stycket skall tolkas så att "...*de upphandlande enheterna [...] har möjlighet att fastställa olika gränser för direktupphandling på olika områden och för olika typer av upphandlingar...*". I de fall dylika individuella riktvärden saknas torde de generella värdegränser som fastställts av Nämnden för offentlig upphandling äga tillämpning för vad som kan anses affärsmässigt motiverat.

^[19] Se Nämnden för offentlig upphandling, NOU-info, årssammanställningen för år 1993-95, sid. 57. Nämnden har enligt 7 kap. 9 § LOU samt förordningen (1993:98) med instruktion för Nämnden för offentlig upphandling, att utöva tillsynen över lagens efterlevnad.

^[20] För 2004 uppgår gällande prisbasbelopp till 39.000 kronor.

^[21] Upphandlingskommittén har i slutbetänkandet (SOU 2001:31, sid. 336-337) föreslagit att användningen för direktupphandling utsträcks till att omfatta "*andra situationer än när upphandlingens värde är lågt och det föreligger synnerlig brådska morakad av omständigheter som inte kunnat förutses och inte heller beror på den upphandlande enheten eller om det finns synnerliga skäl. Sådana andra situationer då direktupphandling bör få användas är om kostnaderna för en upphandling överstiger värdet av upphandlingen eller upphandling av tjänster som innefattar hälso- och sjukvårdstjänster eller socialtjänster inte är ändamålsenlig eller riskerar att försämra kvaliteten i vården eller omsorgen för en enskild individ*". Kommittén har i detta sammanhang föreslagit att maximalt riktvärde i lagtexten fixeras till sju basbelopp. En proposition med innebörden att fem basbelopp skulle utgöra övre gräns för lågt värde har lämnats av regeringen (prop. 2001/02:142). Förslaget kom emellertid att återvisas av riksdagen (se 2001/02:FiU12).

^[22] Se prop. 1992/93:88, sid. 103.

^[23] Av aktuella lagförarbeten (prop. 2001/02:142 sid. 102) framgår därför att "*Vid otillåten direktupphandling kan en leverantör således begära överprövning av upphandlingen även om avtal slutits med en annan leverantör så länge kraven på upphandlingskontrakt och tidsfrist i tredje stycket inte är uppfyllda*".

^[24] Se prop. 2001/02:142 sid. 78.